

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 9. decembra 1857.

Kdor se ne uči, ne zná.

Nobeden se ne rodi izučen. Z učenjem se mora mladi človek, kadar k moči in k pameti pride, pripravljati za prihodnji stan. Nekterim stanovom je treba višje učenosti in vednosti, drugim pa nižje.

Bog daruje človeku um in pamet; te darove pa obračati k dobremu je dolžnost njegova. Na visoko stopnjo v človeškem društvu se more povzdigniti, kdor od Boga prejeti dar koj iz mladih nog po svoji moči obdeluje. Kdor je manj darov prejel, ali če prejetega ne obdeluje, ostane na nižji stopnji. Kdor prejeti dar celó zaverže in se nič ne uči, ta nič ne zná; vseskozi mora zadnjo vleči.

Velike in mlade šole ponujajo priložnosti dovelj, da se človek potrebnega nauči; šole kmetijske so kmečkim fantom odperete; šole realne vabijo mlade rokodelce k sebi, da bi se boljzbrihtali v ročnosti, da bi se v vednosti in v znanstvu svojega rokodelstva po ti meri naprej pomikovali, da bi jih umetni rokodelci družih dežel od zasluška odrivati ne mogli.

Šole so tedaj prva potreba za vse stanovce; za kolikor višji stan se mladenec pripravlja, toliko dalje mora v velike šole hoditi, in si mnogoterih učenost zadobiti. Rokodelcom in kmetovavcom je zadosti, da se v malih šolah, potem pa v realnih in v šolah za kmetijstvo potrebnega naučijo. Nihče pa ne more odreči, da bi tudi mladenec iz velikih šol ne mogel priden rokodelce ali verli kmet biti. To se vé, da bi se ljudem po sedanjí vidnosti čudno zdelo, ako bi se mladenči samo zavoljo tega do osme šole marljivo trudili, da bi se rokodelstva in kmetije ložej in z večim pridom poprijeli, dasiravno to bi ne bil noben pregrešek, ker vednost in učenost, kakor jo osmošolci zadobijo, bi ne bila ne rokodelcom ne kmetom odveč, ampak bi bila vsem prav koristna. Pravi kmet, kakor gré, bi se iz osmošolca naredil, ako bi se z veseljem h kmetii podal, zato, ker se osmošolec vsega uči, kar je omikanemu kmetu vediti potreba. Sploh se pa pri nas zdaj še ne more tako goditi, ker je pri mnogoterih stanovih še dovelj služb, kterih se osmošolci, pa tudi učenci iz nižjih šol poprijemajo. Prišli bojo pa časi, morebiti že niso daleč, ko se bojo vse višje stanovske stopnje z izučeni mladenči napolnile, potem se osmošolec več ne bo sramoval za cep, za kosó ali za pljužno drevó poprijeti in njivo obdelovati.

Ne poprašujte tedaj: kdo bo pa konja sedlal, kdo bo kmetoval, če bo vse v šolo hodilo, če bo vsak hotel biti gospod? To je po napačni razumnosti prazna skerb, to je govorjenje nevošljivih nevedežev, ki vogle podpirajo, in takih, ki se nikoliničesa niso učili, ki si zastran svoje nevednosti in nemarnosti vsakdanjega kruha ne zaslužijo, nič se niso učili, nič ne znajo; takim se odgovori in kaže, da bolje in lepše bo sedlal konja, ki je saj nekoliko v šolo hodil; tudi varniši bo vozil kot zarobljen tepec, ki se nikoli nič učil ni.

Se sliši dostikrat tako le tožiti, da se na kmetih slabo živi, da zemljo obdelovati ne dá drugjega, kot veliko terpljenje pa malo dobička; da kme-

tova je zadnja; da se od vsakega drugega dela ložej živi kot od kmetovanja in takih tožb več. Ne rečemo, da bi nekoliko teh pritožb resničnih ne bilo; da se pa restako godi, stevečidel nevednost in nemarnost krive; nekoliko imenovanih resnic pa izvira tudi od tod le: Stariši in predniki takih pritožbnikov so se pri kmetijah sploh lože obnašali, ko so si le iz domačega pridelka oskerbovali svoje potrebe, zatorej so si pa tudi več prihranili, zadovoljniji so bili, od kupila za obleko so malokaj vedili, še poznali niso takih potroškov, kakoršne si sedanji kmetje delajo.

Ker tedaj kmetje sedanji čas zares več izdajajo za davke in za svoje domače potrebe, kot so nekdanj, se morajo marljivo tega le lotiti, če se hočejo v dobrem stanu ohraniti. Pervič morajo vse nepotrebne potroške opustiti; drugič pa zemljo umniše obdelovati, in iz nje, če ni moč več, saj toliko pridelovati, da zamorejo z zemeljskimi pridelki druge svoje potrebe opravljati. Tega pa ne bojo mogli storiti, ako se ne bojo iz mladih nog kaj učili. Nikar ne mislite, da bi kmetu ne bilo nobenega uka potreba, ali da mu je zadosti, kar se od svojih prednikov navadi.

Prav je, da oče svojega sina uči, pa oče sinu ne more dati, česar sam nima; sedanji čas je treba kmetiškem sinu kaj več, da je v stanu se pri kmetii verlo obnašati.

V kmetovanji tiči veliko skrivnost; najbolj izučeni može še niso vsega odkrili. Kdor se na kmetovanje podá, se ga pa ne uči, če ne hodi s časom naprej, ali če ne obrača plajša po vetru; sicer ne bo pravi kmetovavec, ampak šušmar ali mojster skaza, bo sam sebi škodoval in občinstvu, veliko terpel, pa nič dobička imel.

Vzrok pritožb zoper kmetijstvo je tudi neznanje in nevednost v pravem kmetijskem obnašanji.

Že poprej je bilo rečeno, da se nasledniki mnogoterih stanov koj iz mladega skerbno z velikim trdom veliko let pripravljajo k prihodnemu stanu; preden pa izvoljen stan nastopijo, morajo skazati, da so si za stan potrebne znanosti in učenosti zadobili; verh tega pa se morajo še nekoliko let podati na poskušnjo, ali so za stan godni ali ne. Tako morajo za stan cesarske službe izučeni mladenči s šolskimi spričbami skazati, kaj in koliko so se za to ali uno versto službe naučili; kupec mora s kupčevskim pismom skazovati, da se je kupčije po redu naučil, napreden mu bo kupčevati privoljeno; mlad rokodelce skazuje z mojstrovskim pismom in s popotniškimi bukvicami, da se je rokodelstva po mnogih deželah naučil, kadar si pervoljenja k delu na svojo roko išče.

S čem pa ti, mladi kmetijski sin, skazuješ svojo vednost in ročnost? Kako si se ti pripravljaj za svoj stan? Še brati se nisi naučil, toliko manj pa drugih znanost, ki so pri kmetovanji tako silno potrebne. Bog pomagaj! kot teliček si kmetijo oprijel, kmalo boš tožil, da ti kmetija nič ne verže. Nič se nisi učil, nič ne znaš; če se ne boš koj, koj vés prerodil, ne boš obstal na kmetii!

Kako nerodno obnavalo bi nam čevljarji, kako priprosto obleko bi nam krajači delali, ako bi se tega rokodelstva

po redu ne naučili; koliko več je potrebno, da se kmet pravega kmetovanja uči, ker od kmetijskega pridelovanja pride živež za vse ljudi!

L — c.

Kmetijska novica.

(Nobeden je ni zadel). Znano je našim bravcom, da dunajska kmetijska družba je letos mesca aprila razglasila vprašanje: „kako naj bi kmetovavci našega cesarstva izrejevali govejo živino, da bi treba ne bilo, ptuje v cesarstvo voziti“ (in tako ne pošiljati domačega dnarja v ptuje dežele)? Obljubila je slavna družba veliko zlato medaljo tistemu, kdor na to vprašanje dobro odgovori.

Odbor omenjene družbe je sedaj naznanil, da 47 odgovorov je prejela družba, — da pa izvoljeni trije sodniki nobenega odgovora niso tako poterdili, da bi se mu mogla zlata svetinja podeliti; zraven pa so rekli, da skor ni mogoče na to vprašanje dostojno odgovoriti, ker tiste ptuje dežele, iz katerih se v naše cesarstvo vozi živina, si jo izrejajo veliko cenejše, kakor se zamore prirediti pri nas doma. Najbolji odgovor na to vprašanje se med 47 pismi nahaja v tistem, ki ima napis: „Le če jih več pomaga, gré dobra reč od rok.“ Odbor vabi gospoda pisatelja, naj pové kdo je, da mu bo družba pohvalno pismo poslala, čeravno ni vse gotovo in resnično kar je pisal.

Že naprej smo vedili, da na tako obširno in težko vprašanje ni mogoče tako odgovoriti, da bi nam ta odgovor odperl pot, po kateri bi se domača živinoreja povzdignila tako, da bi ptuje živine ne potrebovali, in to toliko manj, ker kmetovavci sami nikakor niso v stanu vsega storiti, kar je treba v doségo tega cilja in konca.

Ali tudi Slovenci imajo obhajati tisučletni spomin apostolske delavnosti sv. Kyrila in Metoda?

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje in konec.)

Kyrila in Metoda je iz Tesalonike poklical Rastislav, knez moravski, in sicer v l. 862. ¹⁾ Cesar Mihael je poslal učena brata 863 moravskemu knezu. Rastislav je bil unuk Mojmara, katerega je Ludevik s priimkom Nemški, leta 846 ob vladarstvo djel, in njegovega unuka za vladarja postavil mislivši, da on ne bode sovražnik njegovega kraljestva. (Glej Ginzl „Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method“ stran 33.) Al Rastislav si je prizadeval Moravi samostalnost preskerbeti, in da bi ta namen lažje dosegel, stopi z Bolgari in bizantinskim dvorom v zavezo.

Na stran pustivši vse zapletke, v ktere so lovili nemški škofje slavna moža, tukaj na kratko povem, da je papež Hadrijan Moravo in Panonijo pod cerkveno oblast nadškofa Metoda postavil. Moravska država je zapopadala v oni dóbi današnjo Moravo in Sleško, zemljo slovaško do Morave, Dunaja in Hrona. Panonija pa je v oni dóbi segala do virov Rabe in Labnice prek čez Muro slovenske gorice do Drave. ²⁾ Kako daleč onkraj Drave, ni mogoče natanko odločiti.

To okrožje je tedaj stalo pod cerkveno oblastjo Metodovo. Al v Panonii je za sv. Metoda cvela še ena samostalna kneževina slovenska, ktero je vladal knez Kocel. Kocel je bil sin Privinov; Privina pa je bil iz pervega glavar v nitranskem okrožji, iz katerega ga je gori imenovani Mojmar pretiral, zakaj? — ni znano. Privina

je najprej pobegnul k nemškemu mejnemu grofu Ratbodu, kateri ga je kralju Ludeviku priporočil. Leta 836 se je Privina kerstiti dal.

Vendar ni dolgo z Ratbodom v prijaznosti živel, ampak po razperti z nemškim mejnim grofom se je Privina podal s sinom Kocelom vred k Bolgarom, potem k vojvodu Ratimaru, in ko je leta 838 Ratimar bil od Bavarcev pobojevan, je Privina pobegnul k grofu Salachu.

Salacho je bil predstojnik savske strani — „marchiae juxta Souvam“ — in je stanoval kakor listine pričujejo, v „Reichenburgu“ — današnjem Reichenburgu, kraj Save. ¹⁾

Salacho je Privina-ta spet z Ratbodom pomiril, in skoro se je tako prikupil Ludoviku, da mu je kralj stran dolnje Panonije pri rečici Sali v legen dal, kjer je zidati začel mesto Blatensko, po nemški Mosaburch.

Zavoljo svoje udanosti do cerkve je Privina še bolj se prikupil Ludoviku; 12. okt. 849 je to državico nemški kralj Privinu celó v last poklonil, razun nekterih zemljišč, ktere so bile lastnina solnogradskih škofov. ²⁾ Kako daleč se je Privinova kneževina proti zapadu raztegnila, ni mogoče natanko določiti, vendar, ker se še Petov (Ptuj) imenuje last Privinova, tedaj je vsa dolnja Panonija severno od Drave bila pod Privinovim žeslom. ³⁾

Po smrti Privinovi je vladal to kneževino njegov sin Kocel, kateri je sv. Metoda z velikim veseljem in veliko častjo sprejel, in ga proti solnogradskim škofom branil, da je zamogel službo božjo in cerkvene opravila v slovenskem jeziku obhajati.

Slovenci zagrebske in somboteljske škofije, dalje Slovenci sekovske škofije imajo toraj historisko pravico, tisučletni spomin apostolske delavnosti sv. Kyrila in Metoda obhajati.

Vendar tudi po Korotanskem, pod ktero v oni dóbi ni samo večidel Štirskega, temoč tudi severna in zapadna stran Kranjskega spadala, je sv. Metod deloval, kakor se iz pisma „De Convers. Carant.“ str. 15 vidi: „Post hunc (Osbaldu) interjecto aliquo tempore supervenit quidam Slavus nomine Methodius, qui adinvenit slavicas litteras et slavice celebravit divinum officium, et vilesce fecit latinum — tandem fugatus a Karantanis partibus intravit Moraviam ibique quiescit.“

Sveta apostelna sta leta 863 prišla na Moravsko. Je še toraj celih pet let do tisučletne svečavnosti. Tam sta učila polčetero leto. Za papeža Hadrijana sta prišla v Rim, da se zavoljo svoje pravovernosti opravičita. Hadrijan ju je za škofa posvetil.

Kyril je ostal v Rimu in je 14. febr. 868 umerl, Metod je toraj sam šel k Slovanom nazaj, in je deloval v svoji nadškofii, ktera se je na jugu do Drave, Save in Dalmacije razprostirala, samo Slovenija, Sremsko in Karniolia so bile izločene, in so spadale pod Akvilejo. V severo-iztoku se je moravsko-panonska cerkvena provincija raztegala čez Rabo in Dunaj do mej moravskega kraljestva, in v zapadu do gori naznamljene meje. (Glej Ginzl „Geschichte der Slavenapostel Cyrill u. Method“ str. 52.)

Od leta 870—877 je sv. Metod posebno deloval v Kocelovi zemlji, in brez dvombe v Blatenskem (Mosaburchu), današnjem Szalaváru stoloval. ^{*}) 6. aprila 885 je véliki mož zaspal v gospodu v Davini — današnjem Velehradu.

¹⁾ Boczek „Codex diplom. Morav.“ I, 53. Hormayer „Archiv für Süddeutschland“ II, 213. ²⁾ Annal. Fuld. 847. Bochmer, Regest. Carol. M. pag. 77. ³⁾ Glej „De convers. Bogarior.“ v Pertz Script. XI. pag. 12. Nota 57.

¹⁾ Glej Gfröner „Geschichte der ost- und westfränk. Karoling.“ I. S. 431. 450. ²⁾ Glej Dümmler „über die östlichen Marken des fränk. Reiches“ v Archiv f. österr. Geschichtsquellen XIII. B. str. 173.

^{*}) V starih listinah se najдете dve Mosaburchi. Ena je bila na Korotanskem, ena pa na Panonskem. Privinova Mosaburch je stala kraj rečice Sale in se je po slovenskem velela: Blatno, Blatensko, od mós — mör, blato. Ano-